

חד-אבקן ארוך-פרח *Centranthus longiflorus* פורח

בחרמון (אוגוסט 2018)

כתבה: ערגה אלוני.

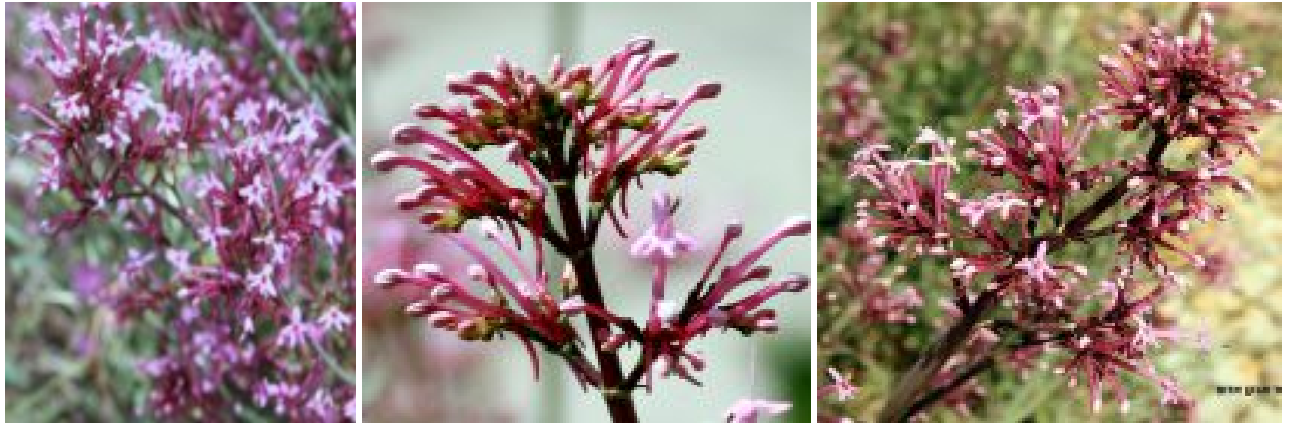
חד-אבקן ארוך-פרח *Centranthus longiflorus* (ולריניים) הוא בן שיח רב שנתי, בגובה של 50-80 ס"מ. בקרקע יש לצמח שורש עבה ממנו מסתעפים שורשים משניים. לאחר הפשרת השלגים בחרמון הצמח מפתח גבעולים צעירים ובקצותיהם תפרחות מרשימות בצבע אדום בהיר המפארות ביופיין את מדרונות החרמון. הענפים דקים, בעלי פרקים ארוכים. העלים מרוכזים ברובם בחלקו התחתון של הענף פשוטים, קרחים, אורכם כ-5 ס"מ, שפתם תמימה צורתם דמוית אזמל. הפטוטרת קצרה, ערוכים נגדית על הגבעול.

חד-אבקן אדום. צילמה: ערגה אלוני ©
מימין - מראה כללי בנוף החרמון; במרכז - במדרונות אבנוניים; משמאל - בצידי דרך.
להגדלה - לחצו על התמונות

התפרחת מכבד המרוכז בחציו העליון של הגבעול. בחלק זה במפרקים מצויים עלים בודדים זעירים וזוג סעיפי מכבד הנושאים פרחים דו מיניים, דמוי מסמר. בכל סעיף כ-20 פרחים שלא נפתחים יחד. עמידתו של הפרח הוא קשתית (בגלל הימצאות הדורבן). הגביע ירוק קצר, עם כ-25 שיניים קצרות גלולות פנימה. שיניים אלה מתפתחים עם הבשלת הפרי לציציות מנוצות ארוכות. הכותרת אדומה חיוורת בעלת צינור באורך של 1 ס"מ. חלקו העליון הוא אוגן דו שפתי פרוש, וחלקו התחתון דורבן ארוך. השפה עליונה בת אונה אחת ממושקת. השפה התחתונה בת 4 אונות. במרכז בולט אבקן אחד ארוך. השחלה תחתית בת ביצית אחת. האבקן מבשיל לפני השחלה. עם הבשלתו הוא מזדקר ומתארך מהפרח כלפי חוץ. אחרי שאבקתו התפזרה הוא נוטה הצידה. בשלב זה מבשיל העלי. עמוד העלי מתארך והצלקת משבילה. הבשלת האבקנים והעלי בזמן שונה מטרתה למנוע האבקה עצמית וקרויה אי-התאם עצמי self-incompatibility. חלקו התחתון של הפרח הנראה כהמשכו

של צינור הכותרת הוא דרבן באורך של 1 ס"מ. הדורבן מחודד בקצהו ובו נאגר צוף המופרש מצופנים בפרח. הפרחים ריחניים.

חד-אבקן אדום. צילמה: ערגה אלוני ©
מימין - התפרחת - מכבד; במרכז - פרחים במכבד, החלק התחתון של הכותרת מסתיים בדורבן; משמאל - פרחים ערוכים בצפיפות בראש המכבד.
להגדלה - לחצו על התמונות

האבקת הפרחים נעשית ע"י חרקים בעלי חדק ארוך כמו דבורת בומבוס ורפרפים, המסוגלים להגיע אל הצוף. הם נמשכים לפרחים בגלל צבעם וריחם, ומתוגמלים בצוף ובאבקה. הפרי זרעון. עם הבשלתו בולטות בראשו כ-25 ציציות. כל ציצית שהתפתחה מאחד משיני הגביע, היא דקה, דמוית נוצה והיא ארוכה מהזרעון.

חד-אבקן ארוך-פרח גדל במדרונות אבניים, בצוקים ובצדי דרכים. נפוץ בחרמון ברום 1,600 עד 1,800 מ', ונדיר בכרמל ובאזור הרי יהודה. במקום גידולו יוצר ספיח. לרוב נמצא ריכוז של צמחים גדלים זה לצד זה.

בסוג 12 מינים. תפוצתו העולמית של **חד אבקן ארוך-פרח** היא טורקיה במערבה ובצפונה, סוריה, לבנון ובטרנס-קווקז.

משפחת הולריניים, מוכרת בצמחי הרפואה שבה. **חד אבקן ארוך-פרח** מוכר כצמח מרגיע ומשכך כאבים ונוגד פרכוסים, מיצוי חומר צמחי בחולדות במצב שינה ראה השפעה על בלוטת יותרת הכליה. בדיקת הרכב מיצוי חומר צמחי הראה שמצויות בו תרכובות כמו quercetin 3-O- oleanolic, sitosterol, patrinoside, kanokoside A ו- rutinoid. ידוע שבעת העתיקה שימש החומר שמוצה מזרעי הצמח כחומר-גלם לחניטת הגוף. אך לא ברור האם השימוש נעשה בזרעי צמח זה או בקרובו, חד-אבקן ארוך-פרחים (C. longiflorus).

בטורקיה **חד אבקן ארוך-פרח** מוכר ברפואה המסורתית. מחקרים אחרונים הראו שהצמח עשיר בחומרים בעלי ערך שיכולים לשמש כתוספי מזון ותרופות חדשות.

חד אבקן הוא צמח נפוץ בגינון. משתמשים בו בגלל יופי פרחיו האדומים ובעיקר בגלל הסתפקות בכמות לא גבוהה של מים. אך אין זה מין הבר C. Longiflorus כי אם C. ruber הדומה לו.

ספרות:

פינברון-דותן נ ודנין א 1991 המגדיר לצמחי-בר בארץ-ישראל. כנה. ירושלים.
שמידע א ולבנה מ 1981 מגדיר לצמחי החרמון. משרד החינוך והתרבות, אגף הנוער, ירושלים.

Davis PH 1965-1988 Flora of Turkey and the East Aegean Islands. Vols. 1-11. Edinburgh Univ. Press, Edinburgh.

Gokhan Z Srinivasan Ni Marcello L Ramazan C at al. 2016 Screening of in vitro antioxidant and enzyme inhibitory activities of different extracts from two uninvestigated wild plants: *Centranthus longiflorus* subsp. *longiflorus* and *Cerinthe minor* subsp. *Auriculata*. *Europ. Jou. Of Integ. Med.* 8: 286-292.

Suleyman H Guvenalp Z Kizilkaya M and Demirezer L 2007 Sedative effect of *Centranthus longiflorus* ssp. *longiflorus* in rats and the influence of adrenalectomy on its effect *Yakugaku Zasshi*, Aug;127(8): 1263-5.

=====

כל הזכויות שמורות ל"כלנית" ©

ציטוט: אלוני ע 2018 חד-אבקן ארוך-פרח *Centranthus longiflorus* פורח בחרמון (אוגוסט 2018), פורחי החודש, כתב-עת "כלנית" מספר 5.

[/https://www.kalanit.org.il/centranthus-longiflorus-8-18](https://www.kalanit.org.il/centranthus-longiflorus-8-18)